

Ερευνώντας τις έμφυλες διαστάσεις του παιχνιδιού στην προσχολική ηλικία: Μια συστηματική βιβλιογραφική επισκόπηση

Μαρία Σταμάτογλου

Ακαδημαϊκή Υπότροφος,

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία, ΔΙΠΑΕ

mstamatog@ihu.gr

Ειρήνη Παπαζαχαρίου

Παιδαγωγός Πρώιμης Παιδικής Ηλικίας

irenepapazachariou@yahoo.gr

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερευνά το φαινόμενο του έμφυλου διαχωρισμού στο παιδικό παιχνίδι και τις επιπτώσεις του στη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη στην προσχολική ηλικία. Εξετάζει την έννοια του παιχνιδιού και τον κρίσιμο ρόλο του στη διαμόρφωση της ανάπτυξης των παιδιών και ορίζει το φύλο, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο η ταυτότητα και οι ρόλοι των φύλων κατασκευάζονται κοινωνικά και εσωτερικεύονται από νεαρή ηλικία. Ο έμφυλος διαχωρισμός του παιχνιδιού εντοπίζεται σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν α) στο οικιακό περιβάλλον, τονίζοντας πώς οι γονικές προσδοκίες και οι πρακτικές του νοικοκυριού ενισχύουν τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων, β) στα σχολικά περιβάλλοντα, με ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο με τον οποίο η δυναμική του παιχνιδιού και οι δραστηριότητες στην τάξη διαιωνίζουν τους κανόνες φύλου και γ) στην κοινωνία, με έμφαση στις κοινωνικές διαστάσεις και την ταυτότητα των παιδιών, αποκαλύπτοντας πώς αυτός ο διαχωρισμός περιορίζει τις ευκαιρίες και ενισχύει τα στερεότυπα. Υπογραμμίζεται η ανάγκη για πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς που προάγουν τη διαφορετικότητα των φύλων στο παιχνίδι και τις αλληλεπιδράσεις, υποστηρίζοντας εκπαιδευτικές και κοινωνικές στρατηγικές που αμφισβητούν τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων και υποστηρίζουν την ανάπτυξη όλων των παιδιών. Καλλιεργώντας ένα περιβάλλον αποδοχής και συμπερίληψης είναι εφικτός ο μετριασμός των περιορισμών που επιβάλλονται από το διαχωρισμό των φύλων και η υποστήριξη της ισότιμης ανάπτυξης για κάθε παιδί.

Λέξεις-κλειδιά: Έμφυλο Παιχνίδι, Στερεότυπα, Σχολείο, Σπίτι, Κοινωνία, Προσχολική Ηλικία.

1. Εισαγωγή

Το παιχνίδι είναι μια θεμελιώδης πτυχή της παιδικής ηλικίας, που αποτελεί σημαντική παράμετρο για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών στον γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό τομέα. Από την πρώιμη παιδική ηλικία έως τα μεταγενέστερα στάδια της παιδικής ηλικίας, το παιχνίδι εξελίσσεται σε πολυπλοκότητα και μορφή, αντικατοπτρίζοντας την αναπτυξιακή πορεία του παιδιού. Μέσω του παιχνιδιού τα παιδιά εξερευνούν το περιβάλλον τους, πειραματίζονται με νέους ρόλους, λύνουν προβλήματα και δημιουργούν κοινωνικές σχέσεις. Η αξία του είναι καλά τεκμηριωμένη στην αναπτυξιακή ψυχολογία, την εκπαιδευτική θεωρία και την προσχολική παιδαγωγική (Samuelsson & Björklund, 2022). Παρά τη φαινομενικά απλή και αυθόρμητη φύση του, το παιχνίδι είναι ένα ισχυρό εργαλείο που διευκολύνει την κριτική ανάπτυξη και μάθηση, διαμορφώνοντας τα θεμέλια για μελλοντικές δεξιότητες και ικανότητες (Kamarulzaman, 2015).

Ο έμφυλος διαχωρισμός των παιδιών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού είναι ένας σημαντικός τομέας έρευνας ο οποίος αντικατοπτρίζει το πώς τα πρώιμα κοινωνικά περιβάλλοντα διαμορφώνουν τη συμπεριφορά και την ταυτότητα των παιδιών. Το παιχνίδι είναι μια καθολική δραστηριότητα μέσω της οποίας τα παιδιά εξερευνούν τον κόσμο,

αλληλεπιδρούν με τους άλλους και αναπτύσσουν γνωστικές, κοινωνικές και σωματικές δεξιότητες (González-González et al., 2023). Είναι κάτι περισσότερο από ψυχαγωγία, καθώς είναι κρίσιμο για την ενίσχυση της δημιουργικότητας, των ικανοτήτων επίλυσης προβλημάτων και της συναισθηματικής ρύθμισης. Ωστόσο, η φύση του παιχνιδιού των παιδιών επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από κοινωνικούς και πολιτιστικούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων και των προσδοκιών του φύλου (Martin & Fabes, 2001). Ο έμφυλος διαχωρισμός είναι ένας τέτοιος παράγοντας που έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της ταυτότητας φύλου και των κοινωνικών ρόλων.

Από μικρή ηλικία, τα παιδιά κοινωνικοποιούνται σε συγκεκριμένους ρόλους φύλου μέσω διαφόρων παραγόντων όπως η οικογένεια, το σχολείο και τα μέσα ενημέρωσης (Κογκίδου & Πολίτης, 2006). Αυτοί οι ρόλοι συχνά υπαγορεύουν τους τύπους δραστηριοτήτων που κρίνονται κατάλληλες για αγόρια και κορίτσια, με τα αγόρια να ενθαρρύνονται συχνά προς το ενεργό παιχνίδι, ενώ τα κορίτσια να κατευθύνονται προς την ανατροφή και τα συνεργατικά παιχνίδια (Saramourtsi et al., 2020). Αυτή η διαδικασία θέτει τα θεμέλια για έμφυλο διαχωρισμό, όπου τα είδη των παιχνιδιών στα οποία συμμετέχουν τα παιδιά συχνά ευθυγραμμίζονται με τους παραδοσιακούς κανόνες φύλου και θέτουν τα θεμέλια για την ανάπτυξη της ταυτότητας φύλου και την εσωτερικεύση των ρόλων του φύλου (Boe & Woods, 2017; González-González et al., 2023).

Οι γονείς είναι συχνά οι πρώτοι και πιο σημαντικοί παράγοντες έμφυλης κοινωνικοποίησης (Βρύζας κ.ά, 2000). Μελέτες έχουν δείξει ότι οι γονείς αντιμετωπίζουν τους γιους και τις κόρες διαφορετικά όσον αφορά τις δραστηριότητες που ενθαρρύνουν, τα παιχνίδια που παρέχουν και τις συμπεριφορές που επιβραβεύουν (Baker, 2013). Για παράδειγμα, τα αγόρια μπορεί να ενθαρρύνονται να συμμετέχουν σε σωματικό, ανταγωνιστικό παιχνίδι, ενώ τα κορίτσια συχνά κατευθύνονται προς περισσότερες δραστηριότητες φροντίδας και συνεργασίας (Κογκίδου, 2015). Οι γονείς είναι πιο πιθανό να ενθαρρύνουν την ανεξαρτησία και τη διεκδίκηση στα αγόρια, ενώ τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να επαινούνται επειδή είναι ευγενικά, περιποιητικά και συναισθηματικά εκφραστικά (Šaras & Perez-Felkner, 2018). Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά μαθαίνουν να συνδέουν ορισμένες συμπεριφορές και χαρακτηριστικά με το φύλο τους, εσωτερικεύοντας τις κοινωνικές προσδοκίες που συχνά επιμένουν και στην ενήλικη ζωή.

Οι συνομήλικοι έχουν, επίσης, κρίσιμο ρόλο στην έμφυλη κοινωνικοποίηση. Καθώς τα παιδιά μεγαλώνουν και αρχίζουν να αλληλεπιδρούν περισσότερο με άλλους εκτός της οικογένειάς τους, οι ομάδες συνομηλίκων γίνονται σημαντικές για την ενίσχυση ή την αμφισβήτηση των κανόνων φύλου. Όταν τα παιδιά φτάσουν στην προσχολική ηλικία, αρχίζουν να συμμετέχουν σε παιχνίδι, έλκοντας προς τους συνομηλίκους του ίδιου φύλου και συμμετέχοντας σε δραστηριότητες που ευθυγραμμίζονται με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων (Κάππας, 2005). Τα αγόρια τείνουν να συμμετέχουν σε πιο σκληρό παιχνίδι, ενώ τα κορίτσια προτιμούν συχνά πιο δομημένο, συνεργατικό παιχνίδι (Flanders et al., 2009). Αυτές οι πρώτες αλληλεπιδράσεις με συνομηλίκους χρησιμεύουν για να ενισχύσουν την ιδέα ότι τα αγόρια και τα κορίτσια είναι θεμελιωδώς διαφορετικά και πρέπει να συμπεριφέρονται με διαφορετικούς τρόπους. Τα παιδιά που αποκλίνουν από αυτές τις έμφυλες προσδοκίες, όπως τα αγόρια που απολαμβάνουν να παίζουν με κούκλες ή τα κορίτσια που προτιμούν τον αθλητισμό, μπορεί να αντιμετωπίσουν κοινωνική πίεση, πειράγματα ή αποκλεισμό από τις ομάδες συνομηλίκων τους, ενισχύοντας περαιτέρω τη συμμόρφωση με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων (Waters et al., 2022).

Η ανάπτυξη των έμφυλων ρόλων είναι μια κρίσιμη πτυχή αυτής της διαδικασίας, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να συμμορφώνονται με τις συμπεριφορές και τις στάσεις που συνδέονται πολιτισμικά με το φύλο τους. Οι ρόλοι των φύλων είναι κοινωνικά κατασκευασμένοι και ποικίλλουν μεταξύ των πολιτισμών και των ιστορικών περιόδων, πράγμα που σημαίνει ότι αυτό που θεωρείται κατάλληλη συμπεριφορά για αγόρια και κορίτσια υπόκειται σε αλλαγές. Ανεξάρτητα από τους συγκεκριμένους κανόνες, τα παιδιά εσωτερικεύουν αυτούς τους ρόλους μέσω της επανειλημμένης έκθεσης σε κοινωνικές ενδείξεις από την οικογένειά τους, τους συνομηλίκους τους, τα μέσα ενημέρωσης και την ευρύτερη κοινωνία (Šaras & Perez-Felkner, 2018).

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την έμφυλη διάσταση του παιχνιδιού, εξετάζοντας πώς οι διαδικασίες κοινωνικοποίησης στο σπίτι και στο σχολείο διαμορφώνουν στερεότυπα επηρεάζουν την ανάπτυξη του παιδιού. Η συστηματική αυτή επισκόπηση εμβαθύνει στις αλληλένδετες έννοιες του παιχνιδιού και του φύλου, σκιαγραφώντας πώς οι κοινωνικοί κανόνες και στερεότυπα οδηγούν στη διάκριση παιχνιδιών από τα παιδιά με βάση το φύλο τους.

2. Μεθοδολογία

Η προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε για αυτή την εργασία είναι μια συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση. Στην έρευνα, η συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση ορίζεται ως μια μέθοδος για τον εντοπισμό και τη σύνθεση μελετών που αντιμετωπίζουν ένα συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα χρησιμοποιώντας δομημένα, διαφανή και επαναληπτικά βήματα σε όλη τη διαδικασία. Οι σωστά διεξαχθείσες συστηματικές επισκοπήσεις λαμβάνουν προσεκτικά μέτρα για τη μείωση των σφαλμάτων και των προκαταλήψεων. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό στη σύνθεση της έρευνας, όπου προκαταλήψεις μπορούν να προκύψουν από τις αρχικές μελέτες, καθώς και από τη δημοσίευση, τη διάδοση, τις διαδικασίες αναθεώρησης και τις διαδικασίες του έργου, δυνητικά παραμορφώνοντας τα αποτελέσματα και οδηγώντας σε ανακριβή συμπεράσματα.

Μια συστηματική ανασκόπηση ακολουθεί ένα προκαθορισμένο πρωτόκολλο που περιγράφει τους κύριους στόχους, έννοιες και μεθόδους (Littell et al., 2008; Jesson et al., 2011). Για τη διεξαγωγή αυτής της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, βασικοί όροι αναζήτησης περιελάμβαναν τους εξής: παιχνίδι, σχολείο, οικογένεια, φύλα, διαχωρισμός και, στα αγγλικά: gender, gender stereotypes, preschool, play, family, έμφυλο παιχνίδι, στερεότυπα, νηπιαγωγείο, προσχολική ηλικία. Η αναζήτηση διεξήχθη χρησιμοποιώντας τις μηχανές αναζήτησης Google Scholar, Scopus Science Direct με όρους όπως «έμφυλος διαχωρισμός στο παιχνίδι», «διαφορές φύλου στο σχολείο», «έμφυλες διαφορές στο σπίτι», καθώς και «στερεότυπα, παιχνίδι και προσχολική αγωγή» σε συνδυασμό με τους τελεστές AND/OR. Σύμφωνα με τους Jesson et al. (2011: 24), μια σημαντική κριτική για την παραδοσιακή διαδικασία ανασκόπησης της βιβλιογραφίας είναι η ευελιξία και η ανοιχτότητά της στο σχεδιασμό και τη μέθοδο. Τα αποτελέσματα της έρευνας ανέδειξαν συνολικά 29 άρθρα της τελευταίας 10ετίας στην ελληνική και αγγλική γλώσσα (από τα οποία επτά αγγλόφωνα άρθρα εξαιρέθηκαν καθώς το έμφυλο παιχνίδι δεν αποτελούσε το κύριο θέμα έρευνας, αλλά αναφορά γινόταν στα έμφυλα στερεότυπα γενικά). Τα υπόλοιπα 22 που πληρούσαν τις προϋποθέσεις της θεματικής που το παρόν άρθρο διερευνά συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1. Ευρήματα συστηματικής βιβλιογραφικής επισκόπησης

A/A	ΑΝΑΦΟΡΑ	ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	ΕΙΔΟΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	ΠΕΔΙΟ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ
1.	Chapman (2021)	<i>Moving beyond 'gender- neutral': creating gender expansive environments in early childhood education</i>	Ποιοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Αναδείχθηκε η ανάγκη προβληματισμού με την έννοια του «ουδέτερου ως προς το φύλο» και την αξία ενθαρρυντικών περιβαλλόντων στην πρώιμη παιδική ηλικία εκπαίδευση.
2.	Boe & Woods, (2017)	<i>Parents' Influence on Infants' Gender- Typed Toy Preferences</i>	Ποιοτική	Οικογενειακό περιβάλλον	Η πρώιμη κοινωνικοποίηση του φύλου επηρεάζει τις προτιμήσεις των παιχιδιών μέσω της έκθεσης και όχι της άμεσης ενθάρρυνσης από τους γονείς.
3.	Waters et al., (2022)	<i>Mothers' and fathers' views on the importance of play for their children's development: Gender differences, academic activities, and the parental role.</i>	Ποσοτική	Οικογενειακό περιβάλλον	Οι ρόλοι των φύλων φαίνεται να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι γονείς σκέφτονται για το παιχνίδι και τις ακαδημαϊκές δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν τα παιδιά τους.
4.	Vermeulen et al., (2011)	<i>Girls will be girls: a study into differences in game design preferences across gender and player types</i>	Ποσοτική	Κοινωνικό περιβάλλον	Οι διαφορές μεταξύ των φύλων στις προτιμήσεις σχεδιασμού παιχνιδιών είναι λιγότερο έντονες λόγω των πιο όμοιων ενδιαφερόντων και εμπειρίας.
5.	Friedlmeier et al., 2011	<i>Emotion Socialization in Cross-Cultural Perspective</i>	Βιβλιογραφική ή ανασκόπηση	Οικογενειακό περιβάλλον	Οι φροντιστές σε διαφορετικούς πολιτισμούς μοιράζονται ορισμένες κοινές στρατηγικές κοινωνικοποίησης (π.χ. παιχνίδι), αλλά υπάρχουν σημαντικές πολιτισμικές διαφορές στον βαθμό στον οποίο αυτές οι στρατηγικές υποστηρίζονται.
6.	Giletta & Choukas- Bradley, (2021)	<i>A Meta-Analysis of Longitudinal Peer Influence Effects in Childhood and Adolescence</i>	Ποσοτική	Κοινωνικό περιβάλλον	Η επιρροή των συνομηλίκων στη συμπεριφορά των παιδιών και των εφήβων, όπως εκφράζεται και μέσα από το παιχνίδι, είναι σημαντική, αλλά μικρή σε μέγεθος, με σταθερές επιπτώσεις σε διάφορες συμπεριφορές, ηλικίες και τύπους σχέσεων με συνομηλίκους.

7.	Guzi, (2022)	<i>Predictors of Future Gendered Play Practices</i>	Ποσοτική	Κοινωνικό περιβάλλον	Ενώ τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες αναπολούν εμπειρίες έμφυλου παιχνιδιού από την παιδική τους ηλικία, οι περισσότεροι δεν σχεδιάζουν να εμπλακούν σε τέτοιες πρακτικές με τα δικά τους παιδιά. Οι προηγούμενες εμπειρίες με παιχνίδια με στερεότυπα φύλου προβλέπουν έντονα μελλοντικά σχέδια παιχνιδιού με βάση το φύλο.
8.	Halpern & Perry-Jenkins, (2015)	<i>Parents' Gender Ideology and Gendered Behavior as Predictors of Children's Gender-Role Attitudes: A Longitudinal Exploration</i>	Ποσοτική	Οικογενειακό περιβάλλον	Οι έμφυλες συμπεριφορές των γονέων, όπως εκφράζονται και μέσα από το παιχνίδι έχουν μεγαλύτερη επιρροή από τις ιδεολογίες τους για το φύλο στη διαμόρφωση της στάσης των παιδιών τους ως προς το ρόλο του φύλου.
9.	Saramourtsi et al., (2020)	<i>Gender Stereotypes in Children's Play, Pro-social and Aggressive Behavior in the Kindergarten Class: The Kindergarten Teachers' Stance</i>	Ποιοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με τα στερεότυπα φύλου στο παιδικό παιχνίδι αποκαλύπτουν σημαντικές συνδέσεις μεταξύ αυτών των στερεοτύπων και των κοινωνικών και επιθετικών συμπεριφορών των παιδιών.
10.	Martin et al., (2012)	<i>The stability and consequences of young children's same-sex peer interactions</i>	Ποσοτική	Κοινωνικό περιβάλλον	Οι επιλογές συντρόφων στο παιχνίδι διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο και είναι σταθερές με την πάροδο του χρόνου, με το παιχνίδι που περιλαμβάνει συντρόφους του ίδιου φύλου να οδηγεί σε πιο έντονες έμφυλες συμπεριφορές.
11.	Prioletta (2024)	<i>Learning through play or learning sexism through play? Why critical gender literacy matters in kindergarten Education</i>	Ποιοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Τα ευρήματα δείχνουν ότι το περιβάλλον παιχνιδιού διέδιδε σιωπηρά πατριαρχικές αξίες που υποστήριζε τις ιεραρχικές διαιρέσεις των φύλων και νομιμοποίησε τις σεξιστικές πρακτικές μεταξύ των παιδιών στο παιχνίδι. Εξετάστηκε η υποταγή των κοριτσιών μέσω της κατανομής ρόλων στο οικοδομικό παιχνίδι.

12.	Lynch (2015)	<i>Guys and dolls: a qualitative study of teachers' views of gendered play in kindergarten</i>	Ποιοτική	Κοινωνικό περιβάλλον	Τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι οι εκπαιδευτικοί προβάλλουν πάνω στα παιδιά νηπιαγωγείου πολλές από τις δικές τους προκαταλήψεις για το φύλο για το παιχνίδι. Ενισχύουν τις στάσεις των φύλων ενθαρρύνοντας τα παιδιά, ιδιαίτερα τα αγόρια, να παίζουν μόνο με παιχνίδια και δραστηριότητες που παραδοσιακά συνδέονται με αυτά.
13.	Chapman (2016)	<i>A case study of gendered play in preschools: how early childhood educators' perceptions of gender influence children's play</i>	Ποσοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Από παρατηρήσεις του αυθόρμητου και ελεύθερου παιχνιδιού και τις συνεντεύξεις με τους παιδαγωγούς τα ευρήματα που προκύπτουν υποδηλώνουν ότι υπήρχαν διαφορές ως προς τα έμφυλα στερεότυπα και αυτές οι διαφορές είναι που εξηγούνται μέσα από τις ατομικές πεποιθήσεις και πρακτικές των εκπαιδευτικών.
14.	Weisgram (2023)	<i>Reducing Gender Stereotypes in Toys and Play for Smarter, Stronger, and Kinder Kids</i>	Μελέτη πεδίου	Κοινωνικό περιβάλλον	Η εκπομπή Sesame Street έχει αποδείξει τη δέσμευσή της στην πρόληψη του σχηματισμού στερεοτύπων και τη μείωση έμφυλων στερεοτύπων για παιχνίδια μειώνοντας τη χρήση του φύλου ως κατηγορία, εξηγώντας και αντικρούοντας ρητά τα στερεότυπα και αυξάνοντας την πολυπλοκότητα των κατηγοριών φύλου απεικονίζοντας τη διαφορετικότητα των φύλων στις συμπεριφορές των παιδιών στο παιχνίδι.
15.	Φουστέρη & Παπανδρέου (2020)	<i>‘...Πο πατρόλ, πιτζαμοήρωες και αυτοκινητάκια, τίποτα άλλο’: Προσεγγίζοντας τις απόψεις των παιδιών για τα παιχνίδια τους</i>	Ποιοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά, από μικρή ηλικία είναι σε θέση να αντιληφθούν τις πολύπλευρες διαστάσεις των παιχνιδιών, σαν αντικείμενα της σύγχρονης καθημερινότητας και ταυτόχρονα να εκφράσουν μια σειρά από αξίες, τις οποίες αποδίδουν στα παιχνίδια τους.

16.	Χαραλάμπους (2023)	Έλα να παίξουμε! Παιχνίδι και πρώιμη παιδική ηλικία	Βιβλιογραφική ή επισκόπηση	Κοινωνικό περιβάλλον	Με την έρευνα αυτή ανακύπτουν ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσο το παιχνίδι και οι προτιμήσεις των παιδιών λαμβάνονται υπόψη από το εκπαιδευτικό πλαίσιο, διαμορφώνοντας έτσι την εκάστοτε πορεία του μαθήματος, ενώ γίνεται προσπάθεια εκτενούς μελέτης των σχέσεων μεταξύ παιχνιδιού, μάθησης και ανάπτυξης του παιδιού.
17.	Δεσποτάκη & Πέκης (2024)	Φτιάχνοντας έναν κόσμο ροζ και μπλε: Η κατάρριψη των έμφυλων στερεότυπων στην προσχολική ηλικία και εκπαίδευση	Βιβλιογραφική ή επισκόπηση	Κοινωνικό περιβάλλον	Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση και ερμηνεία της διαιώνισης των έμφυλων στερεότυπων που κατακλύζουν τη ζωή μας, από τη στιγμή που καθορίζεται το φύλο, και η παρουσίαση στρατηγικών και προτάσεων για την κατάρριψή τους στο οικογενειακό και εκπαιδευτικό περιβάλλον, δίνοντας έμφαση στην προσχολική ηλικία, όπου τίθενται καθοριστικές βάσεις για τις ιδέες, τις αντιλήψεις και τη συμπεριφορά των μικρών παιδιών.
18.	Τόπη & Παπανδρέου (2021)	Το ελεύθερο παιχνίδι στην τάξη του νηπιαγωγείου μέσα από τις φωτογραφίες και τα σχέδια των παιδιών	Ποιοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα παιδιά έχουν μια ξεκάθαρη άποψη για το παιχνίδι στο χώρο του Νηπιαγωγείου, εστιάζοντας σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Προσωπικά ενδιαφέροντα και αντικείμενα που έχουν ιδιαίτερη αξία γι' αυτά, θετικά συναισθήματα και θετικές αλληλεπιδράσεις με συνομήλικους, φαίνεται να καθοδηγούν τις επιλογές τους. Ταυτόχρονα, αναδεικνύονται οι αντιφατικές απαντήσεις τους για την εμπλοκή των ενηλίκων στο παιχνίδι τους, οι ενδιαφέρουσες απόψεις τους για τη σχέση μάθησης-παιχνιδιού και τους παράγοντες που δρουν ανασταλτικά στο παιχνίδι τους μαζί με τις διορατικές προτάσεις τους για μετασχηματισμούς στο περιβάλλον παιχνιδιού.

19.	Γοντισιώτη & Μάγος (2016)	«Αυτοκίνητο Για Τα Αγόρια, Κούκλα Για Τα Κορίτσια;» Διερεύνηση Των Αντιλήψεων Νηπιαγωγών για Το Παιχνίδι-Αντικείμενο Στο Νηπιαγωγείο	Ποιοτική	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για 'αγορίστικα' και 'κοριτσιίστικα' παιχνίδια, επηρεάζουν τις απόψεις ορισμένων νηπιαγωγών. Σε αρκετές όμως περιπτώσεις οι παραδοσιακές αντιλήψεις φαίνεται να βρίσκονται σε μια φάση μετασχηματισμού, καθώς υπάρχουν μέλη του δείγματος που προβληματίζονται για αποτελεσματικότερους τρόπους διαχείρισης των ζητημάτων αυτών στην καθημερινή σχολική πράξη.
20.	Πατσιατζή & Κόρακας (2024)	Έμφυλη προσέγγιση στο παιχνίδι και στην εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας	Εκπαιδευτική πρόταση	Εκπαιδευτικό περιβάλλον	Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική πρόταση προβλέπει την προσωπική και κοινωνικοσυναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών επιτρέποντας τους να ανακαλύψουν διάφορες πλευρές του εαυτού τους χωρίς περιορισμούς και να σέβονται τις προσωπικές επιλογές του κάθε ανθρώπου, πράγμα που αποτελεί στόχο και του αναλυτικού προγράμματος προσχολικής εκπαίδευσης με βάση το άρθρο με αριθμό 160476/Δ1
21.	Μπούνα Βάιλα & Βαϊλού (2024)	Το παιχνίδι και οι δραστηριότητες ως μέσα αναπαραγωγής των έμφυλων στερεότυπων	Ποσοτική	Οικογενειακό περιβάλλον	Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει πως οι γονείς φυσικοποιούν και κανονικοποιούν τις επιλογές των δραστηριοτήτων των παιδιών τους λόγω των κλίσεων, των ταλέντων τους προς αυτές τις επιλογές. Οι γονείς είναι πιο πιθανό να επιλέγουν ένα άθλημα ή μια δραστηριότητα ή ένα παιχνίδι που θεωρούν «κατάλληλο, -η» για το φύλο του παιδιού τους, μην παρεκκλίνοντας από τις κυρίαρχες απόψεις για τον ανδρισμό και τη θηλυκότητα.

22.	Κωτσιοπούλου (2022)	Ο ρόλος του Νηπιαγωγείου στη διατήρηση ή μη στερεοτυπικών αντιλήψεων	Βιβλιογραφική ή ανασκόπηση	Κοινωνικό περιβάλλον	Γίνεται λόγος για τη συμβολή των εκπαιδευτικών στη διατήρηση των έμφυλων στερεοτύπων μέσω της συμπεριφοράς τους, καθώς, επίσης, και για τη σημασία της επιλογής κατάλληλου παιδαγωγικού υλικού και εκπαιδευτικών προσεγγίσεων στην προσπάθεια αποκατάστασης της ομαλότητας και της ισότητας των φύλων.
-----	---------------------	--	----------------------------	----------------------	--

3. Αποτελέσματα

Τα αποτελέσματα της συστηματικής βιβλιογραφικής επισκόπησης που παρουσιάζονται παρακάτω καταδεικνύουν τις επιρροές τόσο του οικογενειακού, όσο και του εκπαιδευτικού και κοινωνικού περιβάλλοντος ως προς την έμφυλη διάσταση του παιχνιδιού παιδιών προσχολικής ηλικίας. Το τρίπτυχο σπίτι, σχολείο, κοινωνία θέτει τις βάσεις στη δημιουργία στερεοτύπων που αφορούν στις επιλογές παιχνιδιού από τα μικρά παιδιά.

3.1. Το έμφυλο παιχνίδι στο σπίτι

Ο έμφυλος διαχωρισμός των παιχνιδιών ή των αντικειμένων των παιδιών στο περιβάλλον του σπιτιού διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση της κατανόησης των ρόλων και των προσδοκιών που συνδέονται με το φύλο από νεαρή ηλικία (Πατσιάζη & Κόρακας, 2024). Αυτός ο διαχωρισμός αντανακλάται σε διάφορες πτυχές της οικογενειακής ζωής, συμπεριλαμβανομένων των τύπων παιχνιδιών που προσφέρονται στα παιδιά, των ρόλων και των ευθυνών που ανατίθενται σε διαφορετικά μέλη της οικογένειας και της συμπεριφοράς που διαμορφώνεται από τους γονείς και τους φροντιστές (Boe & Woods, 2017). Οι Blakemore & Centers (2005) διαπίστωσαν ότι τα παιδιά που παίζουν με παιχνίδια που ταυτίζονται με τα έμφυλα στερεότυπα είναι πιο πιθανό να εκδηλώνουν συμπεριφορές και προτιμήσεις που συνάδουν με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων.

Οι επιπτώσεις αυτού του διαχωρισμού είναι πολύπλευρες. Τα παιχνίδια που είναι σχεδιασμένα για κορίτσια δίνουν έμφαση στην εμφάνιση, τη φροντίδα και τους οικιακούς ρόλους, ενώ αυτά που είναι σχεδιασμένα για αγόρια δίνουν έμφαση στην επιθετικότητα, τον ανταγωνισμό και τη σωματική δραστηριότητα. Αυτή η διαφοροποίηση όχι μόνο ενισχύει τους παραδοσιακούς κανόνες φύλου, αλλά περιορίζει επίσης τις ευκαιρίες για τα παιδιά να αναπτύξουν ένα ποικίλο σύνολο δεξιοτήτων (Μπούνα Βαϊλά & Βαΐλου, 2024). Τα κορίτσια που παίζουν κυρίως με κούκλες και σερβιτόρες μπορεί να μείνουν πίσω στην ανάπτυξη χωρικών και μηχανικών δεξιοτήτων, ενώ τα αγόρια που παίζουν με φορτηγά και φιγούρες δράσης μπορεί να έχουν λιγότερες ευκαιρίες να εξασκήσουν συμπεριφορές φροντίδας και ενσυναίσθησης. Παρέχοντας ένα στενό εύρος παιχνιδιών τύπου φύλου, οι γονείς ενδέχεται να περιορίσουν ακούσια την εξερεύνηση των ενδιαφερόντων και των ικανοτήτων των παιδιών τους (Vermeulen et al., 2011).

Ο τύπος και οι προσδοκίες των γονέων παίζουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση του έμφυλου διαχωρισμού. Οι γονείς αποτελούν τα πρωταρχικά πρότυπα για τα παιδιά τους και οι συμπεριφορές, οι στάσεις και οι αλληλεπιδράσεις τους συχνά δίνουν τον τόνο για τον τρόπο κατανόησης και εσωτερίκευσης των ρόλων των φύλων. Όπως έχει επισημανθεί, οι γονείς συχνά παρουσιάζουν συμπεριφορές και στάσεις με προκατειλημμένες φύλο, όπως να ενθαρρύνουν τα αγόρια να είναι διεκδικητικά και τα κορίτσια να είναι ευγενικά, κάτι που

μπορεί να ενισχύσει τους παραδοσιακούς κανόνες φύλου (Halpern & Perry-Jenkins, 2015). Τα αγόρια που δείχνουν ενδιαφέρον για παραδοσιακά γυναικείες δραστηριότητες, όπως το παιχνίδι με κούκλες ή η έκφραση συναισθημάτων, μπορεί να αποθαρρύνονται ή να γελοιοποιούνται, ενώ τα κορίτσια που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για παραδοσιακά αρσενικές δραστηριότητες, όπως η αναρρίχηση ή η οικοδόμηση, μπορεί να λαμβάνουν λιγότερη ενθάρρυνση ή υποστήριξη (Ardelean et al., 2021). Επιπλέον, οι έμφυλες προσδοκίες των γονέων μπορούν να επηρεάσουν την αυτοαντίληψη και την ταυτότητα των παιδιών. Τα παιδιά που αισθάνονται πίεση να συμμορφωθούν με τους κανόνες φύλου μπορεί να αντιμετωπίσουν εσωτερικές συγκρούσεις και μειωμένη αυτοεκτίμηση, εάν τα ενδιαφέροντα και οι ικανότητές τους δεν ευθυγραμμίζονται με τις κοινωνικές προσδοκίες. Αυτό μπορεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο για παιδιά που δεν συμμορφώνονται με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων ή που αναγνωρίζονται ως τρανς ή μη δυαδικά. Οι γονείς που έχουν άκαμπτες προσδοκίες φύλου μπορεί να δυσκολεύονται να υποστηρίξουν και να επιβεβαιώσουν την ταυτότητα φύλου των παιδιών τους, κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε συναισθήματα αποξένωσης και αγωνίας (Malpas et al., 2022).

3.2. Το έμφυλο παιχνίδι στο εκπαιδευτικό περιβάλλον

Ο έμφυλος διαχωρισμός στο εκπαιδευτικό περιβάλλον είναι ένα διάχυτο φαινόμενο που επηρεάζει σημαντικά την κοινωνικοποίηση, τις μαθησιακές εμπειρίες και τα αναπτυξιακά αποτελέσματα των παιδιών. Αυτός ο διαχωρισμός συχνά εκδηλώνεται κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, το οποίο είναι ένα κρίσιμο πλαίσιο για την κοινωνική αλληλεπίδραση, τη γνωστική ανάπτυξη και τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί ο διαχωρισμός των φύλων στα σχολεία, ιδιαίτερα στο πλαίσιο του παιχνιδιού, παρέχει μια εικόνα για το πώς ενισχύονται οι κανόνες φύλου και πώς αυτά τα πρότυπα επηρεάζουν τις εμπειρίες και τις ευκαιρίες των παιδιών (Τόπη & Παπανδρέου, 2021; Φουστέρη & Παπανδρέου, 2021). Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, ο διαχωρισμός γίνεται ιδιαίτερα εμφανής καθώς τα παιδιά αυτοοργανώνονται σε ομάδες διαχωρισμένες κατά φύλο (Δεσποτάκη & Πέκης, 2024). Ακόμη και σε νεαρή ηλικία, τα παιδιά έλκονται προς τους συμπαίκτες του ίδιου φύλου και συμμετέχουν σε δραστηριότητες που ευθυγραμμίζονται με τους παραδοσιακούς κανόνες του φύλου (Guzi, 2022). Τα αγόρια συνήθως συμμετέχουν σε σκληρά παιχνίδια, ανταγωνιστικά παιχνίδια και δραστηριότητες που περιλαμβάνουν σωματική δραστηριότητα, ενώ τα κορίτσια συμμετέχουν συχνά σε συνεργατικές, περιποιητικές και λιγότερο απαιτητικές σωματικές δραστηριότητες (Saramourtsi et al., 2020). Ομοίως, τα κορίτσια μπορεί να προτιμούν δραστηριότητες που περιλαμβάνουν παιχνίδι ρόλων και συνεργασία, αντανakλώντας τις κοινωνικές προσδοκίες που προάγουν συμπεριφορές φροντίδας και σχέσης (Waters et al., 2022).

Ο σχεδιασμός και η οργάνωση των χώρων παιχνιδιού στα σχολεία είναι, επίσης, πιθανό να εντείνουν τον έμφυλο διαχωρισμό. Πολλά σχολεία δημιουργούν ξεχωριστούς χώρους για αγόρια και κορίτσια, με εξοπλισμό και δομές παιχνιδιού που έχουν σχεδιαστεί για να καλύπτουν δραστηριότητες ανάλογα με το φύλο. Για παράδειγμα, οι χώροι παιχνιδιού μπορεί να διαθέτουν ξεχωριστές ζώνες για σωματικό παιχνίδι, όπως κατασκευές αναρρίχησης και αθλητικά γήπεδα, και πιο ήσυχους, πιο ευφάνταστους χώρους παιχνιδιού, όπως κουκλόσπιτα και κουζίνες. Αυτός ο φυσικός διαχωρισμός μπορεί να ενισχύσει την ιδέα ότι ορισμένοι τύποι παιχνιδιού είναι πιο κατάλληλοι για το ένα φύλο από το άλλο, εδραιώνοντας περαιτέρω τον διαχωρισμό των φύλων (Aminpour et al., 2020). Επιπλέον, τα είδη των δραστηριοτήτων παιχνιδιού και τα υλικά που παρέχονται σε αυτούς τους χώρους συχνά αντικατοπτρίζουν και διαιωνίζουν τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων. Τα αγόρια

μπορεί να έχουν πρόσβαση σε αθλητικό εξοπλισμό, δομικά στοιχεία και φιγούρες δράσης, ενώ τα κορίτσια μπορεί να έχουν πρόσβαση σε κούκλες, ρούχα και είδη τέχνης. Αυτός ο διαχωρισμός όχι μόνο περιορίζει τις ευκαιρίες των παιδιών να εξερευνήσουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, αλλά ενισχύει επίσης στερεοτυπικά πρότυπα και προτιμήσεις φύλου (Ardelean et al., 2021). Οι εμπειρίες παιχνιδιού με βάση το φύλο μπορούν να διαμορφώσουν τα ενδιαφέροντα και τις φιλοδοξίες των παιδιών από μικρή ηλικία. Για παράδειγμα, τα αγόρια που ασχολούνται με παιχνίδια κατασκευών ή δραστηριότητες που σχετίζονται με το STEM είναι πιο πιθανό να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τη μηχανική ή την τεχνολογία, ενώ τα κορίτσια που ασχολούνται με το παιχνίδι φροντίδας είναι πιο πιθανό να ακολουθήσουν σταδιοδρομία στον τομέα της υγείας ή της εκπαίδευσης (Boe & Woods, 2017). Αυτή η πρώιμη έκθεση σε δραστηριότητες που εξαρτώνται από το φύλο μπορεί να περιορίσει την εξερεύνηση των ενδιαφερόντων των παιδιών που δεν ευθυγραμμίζονται με τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων, επηρεάζοντας τις επαγγελματικές τους φιλοδοξίες και επιλογές. Ο έμφυλος διαχωρισμός στα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω αυτά τα πρότυπα. Όπως έχει διαπιστωθεί, οι δάσκαλοι και το εκπαιδευτικό υλικό συχνά διαιωνίζουν τα στερεότυπα των φύλων, τα οποία μπορούν να επηρεάσουν τα ακαδημαϊκά ενδιαφέροντα και τους επαγγελματικούς στόχους των παιδιών (Ardelean et al., 2021).

3.3. Το έμφυλο παιχνίδι στην κοινωνία

Οι επιπτώσεις του έμφυλου διαχωρισμού στο παιχνίδι μπορεί να είναι βαθιές, διαμορφώνοντας την κοινωνική ανάπτυξη, την αυτοαντίληψη και τις σχέσεις του παιδιού σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Επίσης, επηρεάζει τις κοινωνικές δεξιότητες, τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και την ταυτότητα του εαυτού τους, διαμορφώνοντας τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και τη θέση τους στον κόσμο. Η κατανόηση αυτών των επιπτώσεων υπογραμμίζει την ανάγκη για πρακτικές χωρίς αποκλεισμούς που προάγουν την ποικιλομορφία των φύλων στο παιχνίδι και τις αλληλεπιδράσεις, συμβάλλοντας στον μετριασμό των περιορισμών που επιβάλλονται από τα παραδοσιακά πρότυπα φύλου. Κοινωνικά, η επιρροή των συνομηλίκων παίζει σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση του διαχωρισμού των φύλων στην παιδική χαρά. Τα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στην έγκριση των συνομηλίκων τους και συχνά παρακινούνται να συμμορφωθούν με τις συμπεριφορές και τα ενδιαφέροντα των συνομηλίκων τους του ίδιου φύλου (Giletta & Choukas-Bradley, 2021). Ως αποτέλεσμα, τα παιδιά που αποκλίνουν από τους παραδοσιακούς κανόνες φύλου μπορεί να βιώσουν κοινωνικό αποκλεισμό από τους συνομηλίκους τους, κάτι που ενισχύει την προσκόλληση σε δραστηριότητες που χαρακτηρίζουν το φύλο, περιορίζοντας τις ευκαιρίες των παιδιών να συμμετέχουν σε διάφορους τύπους παιχνιδιού και αλληλεπιδράσεων.

Ο έμφυλος διαχωρισμός μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων στα παιδιά. Όταν τα παιδιά συμμετέχουν κυρίως σε ομάδες ενός φύλου, συχνά χάνουν ευκαιρίες να αναπτύξουν βασικές διαπροσωπικές δεξιότητες που απαιτούνται για την αλληλεπίδραση με άτομα του αντίθετου φύλου. Τα παιδιά που συμμετέχουν κυρίως σε παιχνίδια του ίδιου φύλου μπορεί να δυσκολεύονται με την επικοινωνία και τη συνεργασία σε περιβάλλοντα όπου τα δύο φύλα συνυπάρχουν (Martin et al., 2012). Ένα από τα βασικά ζητήματα που προκύπτουν από τον διαχωρισμό των φύλων είναι η περιορισμένη ευκαιρία για αλληλεπίδραση μεταξύ των φύλων. Μελέτες υποδεικνύουν ότι τα παιδιά που εκτίθενται κυρίως σε συνομηλίκους του ίδιου φύλου μπορεί να έχουν δυσκολία στην ανάπτυξη σχέσεων με το αντίθετο φύλο (Ernst et al., 2020). Για παράδειγμα, τα αγόρια και τα κορίτσια συχνά

αναπτύσσουν διαφορετικά στυλ επικοινωνίας και δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων με βάση τις εμπειρίες παιχνιδιού τους με διαχωρισμό φύλου. Τα αγόρια μπορεί να συμμετέχουν σε πιο ανταγωνιστική και άμεση επικοινωνία, ενώ τα κορίτσια μπορεί να χρησιμοποιούν πιο συνεργατικές και έμμεσες στρατηγικές (Friedlmeier et al., 2011). Όταν αυτά τα παιδιά τοποθετούνται σε περιβάλλοντα μεικτού φύλου, όπως ομαδικά έργα συνεργασίας ή κοινωνικές καταστάσεις, μπορεί να δυσκολεύονται να προσαρμοστούν και μπορεί να βιώσουν παρεξηγήσεις ή συγκρούσεις. Ο έμφυλος διαχωρισμός στο παιχνίδι μπορεί, επίσης, να ενισχύσει τα παραδοσιακά στερεότυπα, τα οποία μπορούν να περιορίσουν την κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Όταν τα παιδιά συμμετέχουν μόνο σε δραστηριότητες που κρίνονται κατάλληλες για το φύλο τους, μπορεί να εσωτερικεύουν απόψεις για το τι είναι κοινωνικά αποδεκτό. Οι σχέσεις μεταξύ συνομηλίκων είναι ζωτικής σημασίας για την κοινωνική ανάπτυξη και ο έμφυλος διαχωρισμός μπορεί να επηρεάσει την ποιότητα και την ποικιλομορφία αυτών. Τα παιδιά που βιώνουν πιο ποικίλες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, συμπεριλαμβανομένων εκείνων με συνομηλικούς διαφορετικού φύλου, τείνουν να αναπτύσσουν καλύτερη κοινωνική ικανότητα και ενσυναίσθηση (Newton & Jenvey, 2011). Έτσι, περιβάλλοντα διαχωρισμένα με βάση το φύλο μπορεί να περιορίσουν τις ευκαιρίες για τα παιδιά να συμμετέχουν σε ποικίλες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, επηρεάζοντας δυνητικά την ικανότητά τους να σχηματίζουν ουσιαστικές σχέσεις και να εντάσσονται στα διάφορα κοινωνικά δίκτυα. Υποστηρικτικά περιβάλλοντα που επιβεβαιώνουν διαφορετικές ταυτότητες φύλου είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της θετικής ταυτότητας και της ευημερίας (Durwood et al., 2017; Γονιτισιώτη & Μάγος, 2020; Δεσποτάκη & Πέκης, 2024).

4. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η παρούσα εργασία είχε ως στόχο τη διερεύνηση του θέματος του έμφυλου διαχωρισμού των παιδιών στο παιχνίδι. Η διερεύνηση του θέματος θεωρήθηκε σημαντική διότι παρέχει μια εικόνα για το πώς η πρώιμη κοινωνικοποίηση διαμορφώνει την κατανόηση των ρόλων των φύλων από τα παιδιά, παράμετρος που μπορεί να έχει μόνιμες επιπτώσεις στην προσωπική τους ανάπτυξη, τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και τις μελλοντικές τους φιλοδοξίες. Κατανοώντας τους μηχανισμούς που ωθούν τα αγόρια και τα κορίτσια να συμμετάσχουν σε έμφυλο παιχνίδι, μπορεί να γίνει αντιληπτός ο τρόπος με τον οποίο οι κοινωνικοί κανόνες διαιωνίζουν τα στερεότυπα και περιορίζουν τις εμπειρίες των παιδιών (Τόπη & Παπανδρέου, 2021; Μπούνα Βάιλα & Βαΐλου, 2024). Επιπλέον, η εξέταση αυτού του διαχωρισμού προσφέρει πολύτιμες προοπτικές για τις επιπτώσεις αυτών των πρώιμων συμπεριφορών σε ευρύτερα ζητήματα όπως η ανισότητα των φύλων, οι ανισότητες σταδιοδρομίας και η κοινωνική συνοχή. Εντοπίζοντας τις ρίζες αυτών των διαχωρισμών, οι ερευνητές και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναπτύξουν στρατηγικές για την προώθηση περισσότερων και διαφορετικών περιβαλλόντων όπου τα παιδιά μπορούν να εξερευνήσουν ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων, χωρίς περιοριστικούς έμφυλους κανόνες.

Η εξέταση του έμφυλου διαχωρισμού στο παιχνίδι, τόσο στο σπίτι όσο και στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, υπογραμμίζει τον σημαντικό αντίκτυπό του σε διάφορες πτυχές της ανάπτυξης ενός παιδιού, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών δεξιοτήτων, των επαγγελματικών φιλοδοξιών και της ταυτότητας του εαυτού. Ο διαχωρισμός των φύλων, αν και είναι βαθιά ριζωμένος σε κοινωνικά πρότυπα και πρακτικές, θέτει σημαντικές προκλήσεις για την επίτευξη της ισότητας των φύλων και την προώθηση ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς για όλα τα παιδιά (Κωτσιοπούλου, 2022; Πατσιατζή & Κορακάς, 2024). Η αντιμετώπιση της επίδρασης του έμφυλου διαχωρισμού στο παιχνίδι απαιτεί μια στροφή

προς πιο συμπεριληπτικές πρακτικές που προάγουν την ποικιλομορφία των φύλων στο παιχνίδι και τις αλληλεπιδράσεις. Δημιουργώντας περιβάλλοντα που ενθαρρύνουν την εξερεύνηση και αμφισβητούν τους παραδοσιακούς κανόνες φύλου, μπορούμε να υποστηρίξουμε την κοινωνική ανάπτυξη, τις επαγγελματικές φιλοδοξίες και την ταυτότητα των παιδιών. Για να είναι αυτό εφικτό, απαιτείται μια συντονισμένη προσπάθεια για την προώθηση πρακτικών χωρίς αποκλεισμούς που υποστηρίζουν την ποικιλομορφία των φύλων και αμφισβητούν τα παραδοσιακά πρότυπα φύλου. Η δημιουργία περιβαλλόντων που προσφέρουν ποικίλες ευκαιρίες παιχνιδιού, ενθαρρύνουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των φύλων και αμφισβητούν τα στερεότυπα των φύλων στην εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στον μετριασμό των επιπτώσεων του διαχωρισμού των φύλων. Καλλιεργώντας μια ατμόσφαιρα χωρίς αποκλεισμούς όπου εκτιμώνται όλα τα ενδιαφέροντα και οι ικανότητες, μπορούμε να υποστηρίξουμε τα παιδιά να αναπτύξουν ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων και φιλοδοξιών. Τελικά, ο στόχος είναι να δημιουργηθεί ένα πιο δίκαιο και χωρίς αποκλεισμούς περιβάλλον που θα επιτρέπει σε όλα τα παιδιά να εξερευνήσουν τα ενδιαφέροντά τους, να αναπτύξουν τα ταλέντα τους και να διαμορφώσουν θετικές αυτοταυτότητες απαλλαγμένες από τους περιορισμούς των παραδοσιακών ρόλων των φύλων. Αμφισβητώντας τον διαχωρισμό των φύλων και προωθώντας τη διαφορετικότητα των φύλων στο παιχνίδι και την εκπαίδευση, είναι δυνατόν όλοι/ες να συμβάλουν σε μια κοινωνία χωρίς αποκλεισμούς, όπου κάθε παιδί έχει την ευκαιρία να ευδοκιμήσει και να πετύχει, ανεξαρτήτως φύλου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Aminpour, F., Bishop, K., & Corkery, L. (2020). The hidden value of in-between spaces for children's self-directed play within outdoor school environments. *Landscape and Urban Planning*, 194, 103683. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.103683>
- Ardelean, A., Smith, K., Russell, W., & Russell, W. (2021). The Case for Play in Schools: A review of the literature. In *Outdoor Play and Learning (OPAL) CIC*. Retrieved from <https://outdoorplayandlearning.org.uk/>
- Baker, D. (2013). What Works: Using Curriculum and Pedagogy to Increase Girls' Interest and Participation in Science. *Theory Into Practice*, 52(1), 14–20. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/07351690.2013.743760>
- Blakemore, J. E. O., & Centers, R. E. (2005). Characteristics of Boys' and Girls' Toys. *Sex Roles*, 53(9–10), 619–633. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11199-005-7729-0>
- Boe, J. L., & Woods, R. J. (2017). Parents' Influence on Infants' Gender-Typed Toy Preferences. *Sex Roles*, 79(5–6), 358–373. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11199-017-0858-4>
- Chapman, R. (2015). A case study of gendered play in preschools: how early childhood educators' perceptions of gender influence children's play. *Early Child Development and Care*, 186(8), 1271–1284. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1089435>
- Chapman, R. (2021). Moving beyond 'gender-neutral': creating gender expansive environments in early childhood education. *Gender and Education*, 34(1), 1–16. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09540253.2021.1902485>
- Durwood, L., McLaughlin, K. A., & Olson, K. R. (2017). Mental Health and Self-Worth in Socially Transitioned Transgender Youth. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 56(2), 116–123.e2. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2016.10.016>

- Ernst, M. M., Kogan, B. A., & Lee, P. A. (2020). Gender identity: A psychosocial primer for providing care to patients with a disorder/difference of sex development and their families [individualized care for patients with intersex (Disorders/differences of sex development): Part 2]. *Journal of Pediatric Urology*, 16(5), 606–611. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jpurol.2020.06.026>
- Flanders, J. L., Leo, V., Paquette, D., Pihl, R. O., & Séguin, J. R. (2009). Rough-and- tumble play and the regulation of aggression: an observational study of father–childplay dyads. *Aggressive Behavior*, 35(4), 285–295. Retrieved from <https://doi.org/10.1002/ab.20309>
- Friedlmeier, W., Corapci, F., & Cole, P. M. (2011). Emotion Socialization in Cross- Cultural Perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 5(7), 410–427. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2011.00362.x>
- Giletta, M., & Choukas-Bradley, S. (2021). A Meta-Analysis of Longitudinal Peer Influence Effects in Childhood and Adolescence. In *Psychological Bulletin*. Retrieved from <https://doi.org/10.1037/bul0000329>
- González-González, C. S., Violant-Holz, V., & Del Castillo-Olivares Barberán, J. M. (2023). Gender Roles and Gender Stereotypes in Childhood Education: A Pilot Study. In *Lecture notes in educational technology*, 448–454. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-981-99-0942-1_46
- Guzi, C. (2022, June). *Predictors of Future Gendered Play Practices*. West Chester University Doctoral Projects. Retrieved from https://digitalcommons.wcupa.edu/all_doctoral/169
- Halpern, H. P., & Perry-Jenkins, M. (2015). Parents' Gender Ideology and Gendered Behavior as Predictors of Children's Gender-Role Attitudes: A Longitudinal Exploration. *Sex Roles*, 74(11–12), 527–542. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0539-0>
- Jesson, J. K., Matheson, L., & Lacey, F. M. (2011). *Doing your literature review. traditional and systematic techniques*. London: Sage Publications.
- Kamarulzaman, W. B. (2015). Affect of Play on Critical Thinking: What are the Perceptions of Preservice Teachers. *International Journal of Social Science and Humanity*, 5(12), 1024–1029. Retrieved from <https://doi.org/10.7763/ijssh.2015.v5.598>
- Littell, J. H., Corcoran, J., & Pillai, V. (2008). *Systematic reviews and metaanalysis*. Oxford University Press.
- Lynch, M. (2015). Guys and Dolls: A Qualitative Study of Teachers' Views of Gendered Play in Kindergarten. *Early Child Development and Care*, 185, 679–693. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.950260>
- Malpas, J., Pellicane, M. J., & Glaeser, E. (2022). Family-Based Interventions with Transgender and Gender Expansive Youth: Systematic Review and Best Practice Recommendations. *Transgender Health*, 7(1), 7–29. Retrieved from <https://doi.org/10.1089/trgh.2020.0165>
- Martin, C. L., & Fabes, R. A. (2001). The stability and consequences of young children's same-sex peer interactions. *Developmental Psychology*, 37(3), 431–446. Retrieved from <https://doi.org/10.1037/0012-1649.37.3.431>
- Martin, C. L., Kornienko, O., Schaefer, D. R., Hanish, L. D., Fabes, R. A., & Goble, P. (2012). The Role of Sex of Peers and Gender-Typed Activities in Young Children's Peer Affiliative Networks: A Longitudinal Analysis of Selection and Influence. *Child Development*, 84(3), 921–937. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/cdev.12032>
- Newton, E., & Jenvey, V. (2011). Play and theory of mind: associations with social competence in young children. *Early Child Development and Care*, 181(6), 761–773. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/03004430.2010.486898>

- Prioletta, J. (2023). Learning through play or learning sexism through play? Why critical gender literacy matters in kindergarten education. *Early Years*, 44(3–4), 801–814. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09575146.2023.2190053>
- Samuelsson, I. P., & Björklund, C. (2022). The relation of play and learning empirically studied and conceptualised. *International Journal of Early Years Education*, 31(2), 309–323. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09669760.2022.2079075>
- Saramourtsi, E., Zafiri, M., & Pliogou, V. (2020). Gender Stereotypes in Children's Play, Pro-social and Aggressive Behavior in the Kindergarten Class: The Kindergarten Teachers' Stance. *Universal Journal of Educational Research*, 8(12A), 7992–8009. Retrieved from <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.082587>
- Šaras, E. D., & Perez-Felkner, L. (2018). *Sociological Perspectives on Socialization*. Oxford Bibliographies Online Datasets. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/obo/9780199756384-0155>
- Vermeulen, L., Van Looy, J., Courtois, C., & De Grove, F. (2011). *Girls will be girls: a study into differences in game design preferences across gender and player types*. Retrieved from <https://biblio.ugent.be/publication/1886961/file/1886964.pdf>
- Waters, G. M., Tidswell, G. R., & Bryant, E. J. (2022). Mothers' and fathers' views on the importance of play for their children's development: Gender differences, academic activities, and the parental role. *British Journal of Educational Psychology*, 92(4), 1571–1581. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/bjep.12520>
- Weisgram, E. (2023). "History of Sesame Street" Sample module-themed coursework with Sesame Street examples, 16. Retrieved from <https://digitalcommons.buffalostate.edu/themed-coursework/16>
- Βρύζας, Κ., Σεμεντεριάδης, Θ., & Τσιτουρίδου, Μ. (2000). Οι επιπτώσεις της τηλεοπτικής διαφήμισης. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 4, 11–21.
- Γοντισιώτη, Χ., & Μάγος, Κ. (2020). «Αυτοκίνητο για τα αγόρια, κούκλα για τα κορίτσια;» Διερεύνηση των αντιλήψεων νηπιαγωγών για το παιχνίδι-αντικείμενο στο νηπιαγωγείο. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 15, 11–21. Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.12681/icw.22185>
- Δεσποτάκη, Κ., & Πέκης, Α. (2024). Φτιάχνοντας έναν κόσμο ροζ και μπλε: Η κατάρριψη των έμφυλων στερεοτύπων στην προσχολική ηλικία και εκπαίδευση. *Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26220/cul.4755>
- Κάππας, Χ. (2005). *Ο ρόλος του παιχνιδιού στην παιδική ηλικία*. Αθήνα: Ατραπός.
- Κογκίδου, Δ. (2015). *Πέρα από το ροζ και το γαλάζιο. Όλα τα παιχνίδια για όλα τα παιδιά*. Αθήνα: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.
- Κογκίδου, Δ., & Πολίτης, Φ. (2006). Η εννοιολόγηση του φύλου στη φεμινιστική σκέψη: Από το δίπολο βιολογικό-κοινωνικό φύλο στην απαρχή του τρίτου φεμινιστικού κύματος. Στο R. Connell (Επιμ.), *Το κοινωνικό φύλο*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 1–29.
- Κωτσιοπούλου, Δ. (2022). Ο ρόλος του νηπιαγωγείου στη διατήρηση ή μη στερεοτυπικών αντιλήψεων. *Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 2(1). Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26220/cul.4327>
- Μπούνα Βάιλα, Α., & Βαΐλου, Ο. (2024). Το παιχνίδι και οι δραστηριότητες ως μέσα αναπαραγωγής των έμφυλων στερεοτύπων. *Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26220/cul.4757>

- Πατσιατζή, Α., & Κορακάς, Δ. (2024). Έμφυλη προσέγγιση στο παιχνίδι και στην εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας. *Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 4(1). Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26220/cul.4758>
- Τόπη, Γ., & Παπανδρέου, Μ. (2021). Το ελεύθερο παιχνίδι στην τάξη του νηπιαγωγείου μέσα από τις φωτογραφίες και τα σχέδια των παιδιών. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 18, 83–101. Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.12681/icw.30024>
- Φουστέρη, Α., & Παπανδρέου, Μ. (2021). '...Πο Πατρόλ, Πιτζαμοήρωες και αυτοκινητάκια, τίποτα άλλο': Προσεγγίζοντας τις απόψεις των παιδιών για τα παιχνίδια τους. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 17, 34–49. Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.12681/icw.26158>
- Χαραλάμπους, Α. (2023). Έλα να παίξουμε! Παιχνίδι και πρώιμη παιδική ηλικία. *Journal of Culture in Tourism, Art and Education*, 3(5). Ανακτήθηκε από <https://doi.org/10.26220/cul.4604>

